

onnelliset kesäviikot. Perhe, entiset työtoverit, tutkijakollegat ja ystävät eivät enää kuule Helenan ääntä, eivät syvältä kumpuavaa naurua, eivät hänen ajatuksiaan kielestä, kirjallisuudesta, puutarhanhoidosta tai musiikista. Vaikka vierelläni

paikka konserttisalissa on nyt tyhjä, tunnen yhä sen valon ja lämmön, jonka Helena jätti jälkeensä.

PIRKKO NUOLIJÄRVI
etunimi.sukunimi@gmail.com

KIRJALLISUUTTA

Suomenoppijoiden paikan- ja tilanilmausten kehittyminen kielenkäytössä

Sanna Mustonen: *Käytössä kehittyvä kieli. Paikat ja tilat suomi toisena kielenä -oppijoiden teksteissä.* Jyväskylä Studies in Humanities 255. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto 2015. 342 sivua (sis. 2 liitettä). ISBN 978-951-39-6212-8 (NID.)

Sanna Mustonen tarkastelee väitöskirjassaan paikkojen ja niille analogisten fyysisten ja psyykkisten tilojen ilmauksia suomi toisena kielenä -oppijoiden kielellä. Tutkimus on osa Jyväskylän yliopiston CEFLING-hanketta, jota Suomen Akatemia rahoitti vuosina 2007–2009. Hankkeen tutkimuskohteena on toisen ja vieraan kielen oppijan kielitaidon kehittyminen lingvistisesti *Eurooppalaisen viitekehysten* (EVK) kommunikatiivisesti määritellyiltä taitotasoilta toiselle. Hanke on osa eurooppalaista SLATE-verkostoa, jossa tutkitaan kielitaidon arvioinnin ja yhtymäkohtia toisen ja vieraan kielen oppimiseen. CEFLING-hankkeen tutkimuksissa yhdistetään EVK:n kommunikatiiviset kielenkäytön taitotasokuvaukset oppijan kielen kehittymisen rakenteelliseen tarkasteluun. Hankkeen tavoitteena on ollut tuottaa tutkimustietoa, joka on teo-

reettisesti relevanttia ja soveltuu sekä pedagogisten käytänteiden että kielitaidon arvioinnin kehittämiseen.

Aikaisempien hankkeen puiteissa valmistuneiden väitöskirjatutkimusten (Kajander 2013, Seilonen 2013) tavoin Mustonen ei näe kielen oppimista tiedon säilyttämisenä vaan kielellisten resurssien kierrättämisenä ja uudelleen järjestämisenä, tilanteisena toimintana. Pyrkimys on ottaa huomioon sekä kielen sosiaalinen että kognitiivinen ulottuvuus. Tutkimuksessa selvitetään, miten paikan ja tilan ilmaiseminen paikallissijoilla kehittyneen taitotasolta toiselle suomi toisena kielenä -oppijoiden kirjoitetuissa teksteissä. Lisäksi tarkastellaan sitä, miten aikuisten ja nuorten oppijoiden kehityskulut eroavat toisistaan.

Kielen oppiminen dialogisena, dynaamisena ja käyttöpohjaisena ilmiönä

Useissa CEFLING-hankkeen tutkimuksissa on hyödynnetty konstruktiohjaista lähestymistapaa, jossa yhdistyvät käyttöpohjaiset, kognitiiviset ja funktio-

naaliset näkökulmat kieleen ja sen oppimiseen (esim. Goldberg 1995, 2003; Tomasello 2003; Eskildsen 2008). Kielen oppimisessa on kyse kielellisten konstruktioiden – muodon, merkityksen ja käytön – liittojen kehittymisestä (Goldberg 1995). Hankkeelle on ominaista kielen oppimisen näkeminen merkitysten kehittymisenä (Vygotsky 1987 [1982]) ja osallisuutena yhteisön toimintoihin (Wenger 1999). Mustonenkin pyrkii tutkimuksessaan ymmärtämään ja kuvaamaan kielen kehittymistä käytössä: millaisista käyttötilanteista oppiminen lähtee liikkeelle, kuinka kielellisten konstruktioiden käyttö monipuolistuu kommunikatiivisen kieli-aidon kehityksessä.

Tutkimuksen keskiössä on kulttuurisiin metaforiin sosiaalistuminen. Kussakin kieliyhteisössä muotoutuvat omat konventionaaliset tapansa viitata konkreettisiin paikkoihin, sijaintisuhteisiin ja liikkeeseen sekä hahmottaa abstrakteja tiloja näiden konkreettisten paikkojen kautta. Kielenoppijan on opittava nämä konventiot eli kulttuuriset metaforat. Monikin suomea äidinkielenään oppiva lapsi on ihmetellyt, miten sinne naimisiin mennään ja koska sieltä pääsee pois (Mustonen 2015). Mustosen tavoitteena on kuvata kielen kehkeytymistä paikan ja tilan ilmaisujen pohjalta niin, ettei käyttöympäristöä sivuuteta. Tätä lähtökohtaa korostetaan toistuvasti väitöskirjan eri luvuissa, joskus ehkä liikaakin. Ratkaisu on kuitenkin aikaisemman kielenoppimisen tutkimustradition valossa ymmärrettävä, ja se auttaa lukijaa seuraamaan analyysia.

Mustosen teoreettista otetta voi siis luonnehtia sosiokognitiiviseksi. Koska valmiita malleja ei ole ollut, tekijä on tietoisesti yhdistänyt kolmea toisilleen lähekkäistä ja toisiaan täydentävää näkökulmaa: käyttöpohjaista, dialogista ja dynaamista. Dialogisuus merkitsee Mustosen tutkimuksessa sitä, että kieli ei ole sosiaalisesta ja fyysisestä todellisuudesta irrallinen ilmiö.

Mustonen pyrkii kielenoppimisen konaisvaltaiseen tarkasteluun. Hän kytkee sosiokulttuurisen teorian taitavasti kognitiiviseen kielioppiin, konstruktiokielioppiin ja konseptuaaliseen semantiikkaan. Suuntauksia yhdistäväksi tekijäksi esitetään käsitys kielen kehollisuudesta ja metaforisuudesta. Mustonen osoittaa olevansa kognitiivisen ja sosiaalisen suuntauksen kehityslinjojen sekä nykyisten sosiokognitiivisten virtausten asiantuntija: hän taustoittaa käyttöpohjaista kielikäsitystä ja näyttää sen yhteydet dialogiseen kielikäsitteeseen. Taulukon avulla (s. 60–61) esitetty taustateorioiden kielikäsitteiden vertailu kuvaa yleistävästi käsiteltävien teorioiden erot ja yhteneväisyydet ja on sellaisenaan hyvin käytettävissä myös opetustarkoituksiin. Lisäksi Mustonen linjaa erittäin hyvin toisen kielen oppimisen yleisiä kehityssuuntauksia ja samalla pohtii omaa henkilökohtaista kehitystään tutkijana yleisempää taustaa vasten (s. 62–63).

Aineisto ja analyysimenetelmät

Mustosen tutkimuksen aineistona on CEFLING-hankkeessa koottu korpus suomen oppijoiden teksteistä. Korpuksessa on sekä aikuisten että nuorten tekstejä. Aikuisten tekstit (669 kpl) on kerätty Yleisten kielitutkintojen kirjoittamisen kokeesta vuosilta 2007–2008. Nuorten tekstit (527 kpl) ovat 7.–9.-luokkalaisten S2-oppilaiden CEFLING-korpusta varren laatimia, nuorten elämässä tavallisia tekstejä, esimerkiksi sähköpostiviestejä opettajalle. Kaikki tekstit on arvioitu *Eu-rooppalaiseen viitekehukseen* pohjautuvalla kuusiportaisella taitotasoaasteikoilla. Aikuisten tekstit kattavat koko asteikon (A1–C2), kun taas nuorten tekstit edustavat neljää ensimmäistä taitotasoa (A1–B2). Aineisto on edustava: se on laaja, tekstilajien näkökulmasta monipuolinen sekä huolellisesti suunniteltu ja pilotoitu. Lisäksi aikuisten ja nuorten aineistot ovat

hyvin vertailtavissa. Näin ollen korpus selvittyy hyvin Mustosen asettamien tutkimuskysymysten selvittämiseen ja varmistaa tulosten luotettavuuden. Mustonen on osallistunut aikuisten aineiston tekstien valintaan ja osittaiseen uudelleenarviointiin. Lisäksi hän on ollut laatimassa ja pilotoimassa nuorten aineiston tehtäviä sekä osallistunut aineiston keruuseen ja arviointiin. Tutkimuksen vahvuutena on siis tekijän syvälinen perehtyneisyys aineistoonsa.

Aineistoa kuvatessaan Mustonen antaa myös tärkeitä taustatietoja kirjoittamistilanteista ja oppijoista. Vaikka tutkimuskohteena on aikuisten ja nuorten kielellisen kehityksen tarkastelu oppijaryhminä, hän tiedostaa myös oppijoiden henkilökohtaiset erot. Sekä aikuisten että nuorten ryhmissä on vaihtelua esimerkiksi koulunkäyntihistorian, perheen sosioekonomisen aseman ja kulttuuritaustan suhteen. Yksittäisten kielenoppijoiden taustoja tässä tutkimuksessa ei kuitenkaan avata, eivätkä ne siten toimi tutkimuksessa varsinaisina taustamuuttujina. Tämä ei kuitenkaan merkitse sitä, etteikö taustoja nähtäisi merkittävinä oppimisprosessissa, sillä dialogisen, käyttöpohjaisen ja dynaamisen näkökulman oletus nimenomaisesti on, että kielitaito yhdistyy yksilön kokemushistoriaan. Mustonen keskittyy tutkimuksessaan tarkastelemaan ryhmien välisiä eroja taustamuuttujissa. Keskeisinä muuttujina ovat ikä ja oppimisympäristöt, jotka kietoutuvat yhteen: ikä vaikuttaa siihen, opitaanko kieltä pääosin luokkahuoneessa vai kieltä käytävässä yhteisössä. Aineiston ja osallistujien taustojen yhteydessä Mustonen esittelee myös taustatekijöihin liittyvän aikaisemman tutkimuksen. Ratkaisu ei ole kovin tavallinen, mutta se on onnistunut ja lukijaystävällinen: lukijalla on samanaikaisesti käytettävissään sekä menetelmällinen että teoreettinen tieto.

Tutkimuskysymyksiinsä Mustonen etsii vastauksia analysoimalla aikuis-

ten ja nuorten ilmaisemia paikan ja tilan ilmauksia taitotasoin. Oppijoiden suomen kielen kehittymistä Mustonen tarkastelee pseudoasetelman avulla: eri kielitaitotasojen (A1–C2) poikittaisaineistoja vertailemalla hän pyrkii saamaan näkyviin toisen kielen kehittymisen dynamiikan (ks. myös Verspoor ym. 2011). Aineiston analyysi toteutetaan kahdella tasolla. Makrotasolla kehitystä seurataan määrällisesti soveltamalla CEFLING-hankkeessa kehitettyä DEMfad-mallia. Mikrotasolla taas tarkastellaan konstruktioiden distribuutiota tarkemman laadullisen analyysin avulla. Ilmausten taajuutta, tarkkuutta ja leksikaalisen variaation kasvua analysoidaan jokaisen alaluvun alussa suuntaantavien frekvenssilaskelmin. Määrällistä tarkastelua seuraavalla laadullisella analyysillä pyritään tuomaan esiin konstruktioiden kehityskulkujen suuntia. Laadullisesti eritellään tarkemmin, minkälaiset paikan, toiminnan tai olotilan ilmaukset ovat millekin taitotasolle tyypillisiä (ks. myös Eskildsen & Cadierno 2007). Painotus on kuitenkin laadullisessa analyysissä, jonka tukena määrällinen tarkastelu toimii.

Oppijankielen kuvauksessa ja analyysissä Mustonen soveltaa konseptuaalisen semantiikan käsitteitä metakielenä ja työkaluina tarkasteltavien konstruktioiden luokitteluun. Paikkaa ja tiloja ilmaisevien paikallissijaisten konstruktioiden muotoja merkitysrakennetta sekä suhdetta tutkimuksen oppimiskäsitykseen käsitellään aineistovetoisesti. Esimerkiksi tarkasteltavien konstruktioiden jaottelun tarkkuus on muotoutunut aineistoa analysoitaessa: kaikkiin aiemmassa teoreettisessa kirjallisuudessa esitettyihin konstruktioiden luokkiin ei aineistossa ole edustavasti esimerkkejä, eivätkä kaikki luokat erottele kielitaitotasoa toisistaan. Tekijä korostaa perustellusti (s. 110), että oppijankieltä tutkittaessa on pidettävä mielessä, missä määrin ilmausten erittely, jaottelu ja motivoivan linkin hakeminen ilmauk-

siin on oppijankielen kannalta relevanttia. Mustonen osoittaa hallitsevansa mainiosti teoreettisen fennistiikan kuvaustapojen soveltamisen oppijankielen tutkimukseen. Paikoin teorian ja analyysimenetelmän tietty yhteensopimattomuus johtaa kuitenkin siihen, että tutkimuksessa nostetaan esille sitä, mitä siinä ei tehdä.

Aikuiset ja nuoret paikkaa ja tilaa ilmaisemassa

Fennistiikassa paljon tutkitujen paikallissijojen valikoitumista tutkimuskohdeksi Mustonen perustelee sillä, että ne toimivat esimerkkinä kehittyvistä konstruktioista. Paikallissijat mahdollistavat myös semanttisen abstraktistumisen tarkastelun oppijankielessä. Paikkaa ja tilaa ilmaistaan analogisin kielellisin keinoin: järjestelmä ei muodostu rakenteiden kompleksisuuden hierarkiasta vaan semanttisista analogioista ja metaforisuudesta. Analogisuus voi hahmottua oppijalle myös lähimerkityksisten ilmausten välisenä suhteena eikä pelkästään semanttisten kenttien välisesti. Lisäksi on huomattava, että paikallissijaiset ilmaukset ovat osin produktiivisia. Analogian hahmottamisen ja mallien tulkinnan rinnalla haltuun otetaan siis myös yksittäisiä, konventionaalisia ilmauksia (s. 95).

Suomen paikallissijaisten ilmausten frekvenssin pohjalta tutkija olettaa, että kognitiivisesti ensisijainen olosijaisuus on helpommin opittavissa, kun taas tulosijainen suuntautuminen on kommunikaation kannalta keskeisempää ja otettaisiin siitä syystä ensin käyttöön. Lokalistiseen näkökulmaan puolestaan perustuu hypoteesi, että sijojen konkreettinen käyttö opittaisiin ennen abstraktia. Jälkimmäinen oletus pitää paikkansa aikuisten osalta, sillä heillä konkreettinen käyttö vähenee ja abstrakti puolestaan lisääntyy taitotasolta toiselle siirryttäessä. Nuorilla vastaavaa kehityskulkua ei ole havaittavissa vaan tendenssi on jossain määrin

päinvastainen. Nuoret käyttävät jo alimilla taitotasolla rinnakkain sekä konkreettisia että abstrakteja ilmauksia. Heidän kohdallaan lokalistinen hypoteesi oppimisesta ei toteutunut. Käyttöpohjainen lähestymistapa onkin selitysvoimaisempi: oppimisjärjestys määrittyy merkityksellisten käyttötilanteiden ja sosiaalisten suhteiden, ei ilmauksen kompleksisuuden tai abstraktisuuden myötä (s. 276–277).

Mustosen tulosten pohjalta on kiinnostavaa tarkastella, miten kieliympäristö vaikuttaa eri-ikäisten oppijoiden kielitaidon kehittymiseen. Tutkimuksen mukaan aikuiset alkeisoppijat eivät useinkaan pääse osallistumaan suomalaiseseen arkeen, vaan oppiminen on luokkahuoneen ja oppimateriaalien varassa. Vasta B2-tasolla kielenkäyttö alkaa olla tiiviimin sidoksissa arkielämän vuorovaikutustilanteisiin (s. 262). Aikuisten käyttämät paikan ilmaukset näyttäytyvät melko oppikirjamaisina B1–B2-tasolle saakka. Aikuiset oppivat kieliopillisia rakenteita kانونisessa järjestyksessä niin, että esimerkiksi kaikkein yleisimmät (tai oppikirjassa eniten käsitellyt) sijamuodot ja yksinkertaisimmat rakenteet opitaan ensimmäisenä. Heidän tekstinsä ovat alusta saakka kirjoitetun kielimuodon normiston mukaisia, ja he pysyttelevät kapeammin normitetussa kielimuodossa – jopa epäidiomaattisuuteen saakka. Esimerkiksi viestissä ystävälle ei yleensä tavoiteta epämuodollista rekisteriä. Nuorilla taas kehityskulku on aikuisiin nähden päinvastainen: paikanilmaukset liittyvät aluksi tyyppillisesti arkiseen elämänpiiriin, ja myöhemmin käyttö laajenee kattamaan esimerkiksi matkusteluun ja entiseen kotimaahan liittyvät paikat. Nuorten käyttämien ilmausten kohdekielen mukaisuus on tyyppillisesti yhtä kommunikaatiivista taitotasoa matalammalla kuin aikuisilla. Ne ovat alusta alkaen monipuolisempia, arkiseen liikkumiseen ja elämään, kouluun ja vapaa-aikaan liittyviä paikan ja tilan ilmauksia.

Määrällisen ja laadullisen lähestymistavan taitava yhdistäminen on mahdollistanut tulosten monipuolisen tarkastelun varsinkin tapauksissa, joissa määrällinen analyysi on ilmausten vähäisyyden takia haasteellista. Luvussa 6 tarkastellaan nuorten tekstejä myös kokonaisuuksina. Kaiken kaikkiaan Mustosen analyysi on selkeää ja johdonmukaista, ja sen seuraamista helpottavat yhteenvedot, joissa aikuisten ja nuorten käyttämiä ilmaisutyyppäjä tarkastellaan funktioittain. Tulosten sanallista esittelyä olisi havainnollistanut myös spatiaalisten ja sirkumstantiaalisten ilmaustyyppien kehittymistä kokoava kuvio tai taulukko luvun 5 lopussa.

Kehysmetaforana suisto

Tutkimuksen kehysmetaforana toimii suisto. Mustonen kuvaa oppijoiden kielellistä kehitystä uumiin hakeutumisena ja uomien vahvistumisena: millaisista käyttötilanteista ja miten konstruktiot lähtevät kehittymään, kuinka kielellisten ilmausten dynaaminen verkko, konstruktioiden käyttöala ja variaatio kasvavat sekä millaisia resursseja ja affordansseja käyttötilanteet tarjoavat. Kielitaidon kehittyminen on siis ilmausten abstraktiotason kehittymistä, käyttötilanteiden laajenemista (eli osallisuuden kasvua), systeemin uudelleen järjestäytymistä ja kasvavaa konstruktioiden verkkoa. Kielitaidon kehittyessä merkityksiä opitaan ilmaisemaan entistä hienojakoisemmin (de Bot & Larsen-Freeman 2011: 17). Alkuun oppijalla voi olla esimerkiksi vain yksi mallikonstruktio, jossa esiintyy tietty sijapäätte, jolla merkitään sekä konkreettisia että abstrakteja, staattisia ja suuntaisia asiainiloja. Mustosen aineiston perusteella tämä ”arkkisija” on tyyppillisimmin inessiivi (s. 281). Kielen kehitystä voidaan karkeasti kuvata niin, että konstruktiot hakeutuvat uumiinsa toistuvan käytön kautta ja konventionaaliset konstruktiot kumoavat ylyleistetetyt ilmaukset (s.

91). Kehittymisen edellytys on, että oppija osallistuu usein toistuviin ja varioiviin kielenkäyttötilanteisiin (s. 35). Luokkahuoneessa opitut säännöt tai vain kirjoitetulle suomelle ominaiset rakenteet siirtyvät ja taipuvat hitaasti arkiseksi, laajemmaksi kommunikaatiiviseksi osaamiseksi (s. 273)

Mustonen pohtii asiantuntevasti monia kohdekielen oppimisen keskeisiä kysymyksiä, kuten konstruktion produktiivistumista oppijalla sekä segmentoinnin ja analogian roolia produktiivistumisessa. Aikuiset vaikuttavat pyrkivän ilmauksissaan säännönmukaisuuteen: säännöistä poikkeavia ilmauksia, esimerkiksi kiteymiä, saatetaan vältellä, segmentoida tai muokata epäkonventionaalisesti. Mustosen aineiston perusteella näyttääkin siltä, että aikuisilla kielen oppimisen resurssina toimivat ainakin jossain määrin säännöt: kieltä on totuttu tai opittu hahmottamaan niin, että irrallisia yksiköitä liitetään toisiinsa opittujen sääntöjen nojalla (s. 278). Nuorilla oppiminen on analogioiden havaitsemista ja hyödyntämistä. Analogiaa hyödyntämällä konstruktiot kehittyvät käytössä. Monet konstruktiot ovat oppijan kielessä läsnä jo hyvinkin varhaisessa vaiheessa, mutta niiden käyttö laajenee ja varioi – merkitykset syvenevät ja tarkentuvat.

Tulosten pohjalta Mustonen esittää CEFLING-projektin metodologisena lähtökohtana olevaan DEMfad-malliin tarkennusehdotuksia (s. 282–283). Tarkastellut kielitaidon dimensiot (frekvenssi, tarkkuus ja distribuutio) eivät kehity lineaarisesti vaan ovat dynamisessa suhteessa toisiinsa. Eritoten opettamisen näkökulmasta on ensinnäkin korostettava, että tarkkuus heikkenee variaation kasvaessa. Toiseksi, vaikka käyttöfrekvenssi – esiintymien taajuus – olisi kokonaisuudessaan laskeva, tyyppifrekvenssi voi kasvaa. Toisaalta dimensiot voivat olla eri asemassa toisiinsa nähden: taitotasojen tai ylipäätään kehittymisen indi-

kaattoreita ei välttämättä voida osoittaa frekvenssin, tarkkuuden ja distribuution näkökulmista, tai ainakaan ne eivät kuvaa kehitystä toisistaan irrallaan. Ilmauksia onkin tarkasteltava kontekstissaan, jotta myös niiden merkitys ja käyttö tulisivat esiin. Konstruktioiden semantiikassa on otettava huomioon laajempi pragmaattinen tai ensyklopedinen tieto ja kulttuuriiset kehykset. DEMfad-mallin kielitaidon kehitystä kuvaavaksi ulottuvuudeksi voisi tulosten pohjalta ehdottaa myös abstraktiutta: konkreettisten paikkojen ilmaisemisesta edetään toimintapaikkojen ja toimintojen kautta olotilojen ilmaisemiseen.

Mustonen pohtii tutkimustuloksiaan myös suomi toisena kielenä -opetuksen ja kielitaidon arvioinnin kannalta ja esittelee niiden soveltamismahdollisuuksia. *Eurooppalaisen viitekehyksen* kommunikatiivinen taitotasoasteikko kuvaa taidon etenemistä niin, että A-tasolla puhutaan konkreettisista ja fyysisistä aiheista (”minä ja lähiympäristöni”). B-tasolla edetään vapaa-ajan, koulun ja opiskelun kieleen, ja tällöin oppija voi jo toimia itsenäisesti monilla eri elämänalueilla. C-taso kurottaa jo yhteiskunnan, vaikuttavan kansalaisen ja kouluttautuneen ammattilaisen tasolle, jolloin aihepiirien ja käsitteiden abstraktiotaso on hyvin korkea. (S. 91.) Tämän kuvauksen valossa on syytä pohtia, onko C1-taso ylipäättään mahdollinen nuorille ja kannattaako aikuisten ja nuorten arvioinnissa soveltaa samoja taitotasoasteikkoja.

Mustosen väitöskirjan taustalla on huomattava määrä kokemusta ja tutkimusaineiston ulkopuolista, varsinkin opettamiseen ja arviointiin liittyvää tietoa, jota hän taitavasti hyödyntää tutkimustulosten pohdinnassa. Esimerklistä on myös se, miten tulosten esittelyssä edetään askel askelelta konkreettisemmalla tasolla abstraktimmalle. Mustosen työ on selkeä ja helppolukuinen, ja lukijan apuna on sopivasti metatekstia. Huomionarvoista on erittäin johdon-

mukainen ja selkeä lähtökohtien eksplikointi: Mustonen ymmärtää selvästi tutkimuksensa rajallisuuden ja paikan tutkimuskentällä kuten myös kehitys- ja jatkomahdollisuudet. Tutkimus esittää uutta tietoa nuorten ja aikuisten suomen kielen kehityksestä ja resursseista sekä tuo tervetulleen lisän alan metodologiseen ja teoreettiseen keskusteluun.

ANNEKATRIN KAIVAPALU
etunimi.sukunimi@tlu.ee

Lähteet

- ESKILDSÉN, SØREN W. 2008: Constructing another language. Usage-based linguistics in second language acquisition. – *Applied Linguistics* 3 s. 335–357.
- ESKILDSÉN, SØREN W. – CADIerno, TERESA 2007: Are recurring multi-word expressions really syntactic freezes? Second language acquisition from the perspective of usage-based linguistics. – Marja Nenonen & Sinikka Niemi (toim.), *Collocations and idioms 1. Papers from the first Nordic conference on syntactic freezes, Joensuu, May 19–20, 2007* s. 86–99. Studies in Languages, University of Joensuu 41. Joensuu: Joensuu University Press.
- DE BOT, KEES – LARSEN-FREEMAN, DIANE 2011: Researching SLD from a DST perspective. – Marjolin Verspoor, Kees de Bot & Wander Lowie (toim.), *A dynamic approach to second language development. Methods and techniques* s. 5–24. Amsterdam: John Benjamins.
- GOLDBERG, ADELE 1995: *Constructions. A Construction Grammar approach to argument structure*. Chicago: University of Chicago Press.
- 2003: Constructions. A new theoretical approach to language. – *TRENDS in Cognitive Sciences* 5 s. 219–224.
- KAJANDER, MIKKO 2013: *Suomen eksis-*

- tentiaalilause toisen kielen oppimisen polulla. Jyväskylä Studies in Humanities 220. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- MUSTONEN, SANNA 2015: Käytössä kehittyvä kieli. Paikat ja tilat suomi toisena kielenä -oppijoiden teksteissä. – *Virittäjä* 119, verkkoliite. <http://ojs.tsv.fi/index.php/virittaja/article/view/51362>.
- SEILONEN, MARJA 2013: *Epäsuora henkilöön viittaaminen oppijansuomessa*. Jyväskylä Studies in Humanities 197. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- TOMASELLO, MICHAEL 2003: *Constructing a language. A usage-based theory of language acquisition*. Harvard: Harvard University Press.
- VYGOTSKY, LEV 1987 [1982]: *Ajattelu ja kieli*. Suom. Klaus Helkama & Aja Koski-Jännes. Espoo: Weilin + Göös.
- WENGER, ETIENNE 1999: *Communities of practise. Learning, meaning and identity*. Cambridge: Cambridge University Press.

Itse-sanan syntaksi, semantiikka ja kieliopillistuminen

Kok, Maria: *Varjon kieliopillistuminen. Itse-sanan paradigman rakenne ja merkityksenkehitys itäisessä itämerensuomessa*. Publications of the University of Eastern Finland. Dissertations in Education, Humanities, and Theology 83. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto 2016. 268 s. ISBN 978-952-61-2063-8 (nid.), ISBN 978-952-61-2064-5 (PDF).

Tavoitteet, aineisto ja menetelmä

Maria Kokin väitöstutkimus käsittelee itse-sanan ja sen vastineiden (jatkossa *ITSE*-sanan) käyttöä ja kehitystä suomessa ja itäisissä itämerensuomalaisissa kielissä eli karjalassa, inkerisessä ja vepsässä. Tutkimuksessa analysoidaan ja luokitellaan *ITSE*-sanan käyttötapoja sekä syntaktisesti, semanttisesti että tekstuaalisesti laajan aineiston pohjalta. Tarkastelun taustana toimii katsaus *ITSE*-sanan etymologisten vastineiden edustukseen muissakin suomalais-ugrilaisissa kielissä; varmoja vastineita on obinugrilaisissa kielissä asti. Sanan alkuperäisenä merkityksenä pidetään 'varjoa' tai 'varjosielua', joka saa selityksensä šamanistisen maail-

mankuvan kautta. Siinä varjosielu on ihmisen neljästä tai viidestä sielusta se, joka muistuttaa eniten ihmistä itseään.

Tutkimuksen tavoitteena on paitsi selvittää *ITSE*-sanan asemaa dokumentoituissa kielimuodoissa myös pohtia eri funktioiden kehitystä ja keskinäisiä suhteita etymologisen tiedon ja kieliopillistumisteorian valossa. Myös suomen kielen tutkimuksen oppihistoria saa tutkimuksessa osansa: kieliopissa ja sanakirjoissa perusmuotoista *itse*-sanaa on sitkeästi nimitetty indefiniittiseksi (esim. Setälä 1898: 74, 78; Penttilä 1957: 523; Ikola toim. 1979: 43; Leino 1997: 70–71; NS, PS), ja näin on edelleen myös *Kielitoimiston sanakirjassa* (KS), jonka viimeisin päivitys on keväältä 2016. Kok kuitenkin osoittaa, että sitä olisi ennemmin pidettävä definiittisenä, määräyksilöä korostavana proadverbina. Tutkimuksen keskiössä onkin juuri perusmuotoinen *ITSE*, joka näyttää nominatiivilta mutta ei käytäydy sen tavoin. *ITSE* ei esimerkiksi esiinny nominatiivin prototyyppisimmässä tehtävässä eli subjektina. Tutkimuksen keskeisiin tavoitteisiin kuuluu myös ottaa kantaa tämän